ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОСОФИЯ ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ

**Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
80 жылдығы және «Психология» бөлімі ашылуының
25 жылдығына арналған**

«ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯ: ӨТКЕНІ, БҮГІНІ, БОЛАШАҒЫ»

**тақырыбындағы Халықаралық ғылыми-практикалық
конференциясының**

МАТЕРИАЛДАРЫ

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-практической конференции

«ПСИХОЛОГИЯ В КАЗАХСТАНЕ: ПРОШЛОЕ, НАСТОЯЩЕЕ, БУДУЩЕЕ»,

**посвященной 80-летию Казахского национального
университета аль-Фараби и 25-летию открытия отделения
психологии**

MATERIALS

International Research and Practical Conference

"PSYHOLOGY IN KAZAKHSTAN: PAST, NOWADAYS AND FUTURE"

**Dedicated to 25th Anniversary of Foundation of "Psychology"
Department and to 80th Anniversary of Al-Farabi Kazakh
National University**

1 том

**Алматы
21 желтоқсан 2013ж.**

Марденова Ж.М., Бердібаева С.Қ. ҚАЗІРГІ ЗАМАННЫҢ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІНҢ ҚҰНДЫЛЫҚТАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 66

Наурзалина Д.Г., Карабалина А.А., Есеналина А.С. ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЭТНИЧЕСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ СТУДЕНТОВ 72

Резванцева М.О. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ СПЕЦИФИКА ОЦЕНИВАНИЯ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ ВОСТОЧНОГО И ЗАПАДНОГО РЕГИОНОВ СНГ 79

Сайлыбаева Қ.Ә., Ниетбаева М.Ә. ЭТИКАЛЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 89

Сейдалиева Г.Ш., Сабекова Д.А., Оразбаева А.Ш. ЭТНОСТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРДІҢ НЕГІЗГІ КОМПОНЕНТТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ МЕН ДАМУЫ 95

Сейітнұр Ж.С., Жолдасова М.К. ИНДИГЕНДІК ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ЖАҺАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ РӨЛІ 102

Тәуіпбаева А.Т., Махмудова Г.Т. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТАБИҒАТ ҚОРҒАУ ДӘСТҮРЛЕРІ АРҚЫЛЫ ОТБАСЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 109

Тоқсанбаева Н.Қ., Нағашбекова М., Узакбаева Л. ЭТНОПСИХОЛОГИЯДАҒЫ КРОССМӘДЕНИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ҚОЛДАНБАЛЫ АЛҒЫШАРТЫ 115

Усманов Ә.Ә. ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕСІНІҢ ЭТНОПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 120

3 СЕКЦИЯ ҚАЗІРГІ ЗАМАН ПСИХОЛОГИЯСЫНЫҢ ҚОЛДАНБАЛЫ АСПЕКТІЛЕРІ

СЕКЦИЯ 3 ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОЙ ПСИХОЛОГИИ

Абдикерова Г.О., Омарова Ә.Т. ӘЛЕУМЕТТІК ӨЗІН-ӨЗІ СЕЗІНУДІ ӘЛЕУМЕТТАНУЛЫҚ ЗЕРТТЕУ МӘСЕЛЕСІ 126

Ағабаева Ш.Б., Бөлегенова М.С., Садықова Н.М. ТҰЛҒАНЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ ӨЗЕКТЕНДІРУІНІҢ ГЕНДЕРЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 130

Айтышева А.М. СТУДЕНТТІҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУЫНЫҢ БОЛАШАҚ МАМАНДЫҒЫНА ДАЙЫНДАЛУЫНА ЫҚПАЛЫ 135

Altynbek Zh., Aimagambetova A. RELIGIOUS IDENTITY OF YOUTH IN KAZAKHSTAN 140

Ақышова Н.М., Дәужанова Л.М. МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ АДАМГЕРШІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ОТБАСЫНЫҢ АЛАТЫН ОРНЫ 146

Ақышова Н.М., Жүнісова Г.Ж., Куанова С.Б. СУИЦИД - ӘЛЕУМЕТТІК- ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰБЫЛЫС РЕТІНДЕ 153

Алибаева Р.Н., Мырзатаева М.П., Абдрахманова Г. ТІРЕК-ҚИМЫЛ АППАРАТЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 159

Алимбаева Р.Т., Момынбекова Г.М. Кабакова М.П. ОСОЗНАНИЕ СМЕРТИ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ПОНИМАНИЕ ЦЕННОСТИ ЖИЗНИ 164

Алтынбеков А.Б. ҚАЗАҚСТАН МЕН ЕУРОПА: ЖАСТАРДЫҢ ЕҢБЕККЕ ҚАТЫНАСЫ, БАСЫМДЫҚТАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ 169

Асаубаева А.К. ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ ОТБАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ 174

Аскарбек А., Айтенова Э.А. ЖАСӨСПІРІМ ШАҚТАҒЫ БАЛАЛАРДЫҢ ҒАЛАМТОРҒА ТӘУЕЛДІЛІКТІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ БЕЛГІЛЕРІ МЕН ШАРТТАРЫ 180

Әмірова Б.Ә. ЗАМАНАУИ ҚАЗАҚ ФИЛЬМДЕРДІҢ ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ САНА-СЕЗІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ӘСЕР ЕТУІ 187

Бақимова С.П., Қалымбетова Э.К. ЭКОЛОГИЯЛЫҚ САНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ АЛҒЫШАРТТАРЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 196

Балабай А. МАМАНДЫҚТЫ ТАҢДАУДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ФАКТОРЛАРЫ 201

Бахрамова Г.А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ ШКОЛ КАЗАХСТАНА 206

Бахтыбек Р.Б., Абрелева М.М., Дуйсенбеков Д.Д. РЕЛИГИОЗНО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЭКСТРЕМИЗМ КАК ФЕНОМЕН СОЗНАНИЯ 211

Бердібаева С.Қ., Дәрібаева С.К., Санар А., Өтеген С., Сейдеқали Ж. ШЕТ ЕЛГЕ КЕЛГЕН СТУДЕНТТЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ БЕЙІМДЕЛУІ 218

Бисембаева Т.Ж., Шугаева Г.К. ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ ТРЕВОЖНОСТЬ И ЕЕ ПРОЯВЛЕНИЕ У ДЕТЕЙ РАЗНОГО ВОЗРАСТА 225

Болтаева Ә.М., Жұмабекова А.Ә. МЕКТЕП ТҮЛЕКТЕРІНІҢ МАМАНДЫҚ ТАҢДАУЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ 230

Болтаева Ә.М., Қошым-Ноғай И.Б. ЖАРНАМАЛЫҚ ӘСЕР ЕТУДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІ МЕН ТЕХНИКАЛАРЫ 234

Борбасова Г.Н. НЕКЕГЕ ОТЫРҒАН ЖАС ӘЙЕЛДЕРДІҢ ТҰЛҒАЛЫҚ ЖӘНЕ КӘСІПТІК БАҒЫТТЫЛЫҚТАР СӘЙКЕСТІГІНІҢ ӨЗГЕРУ ШАРТЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ОЙЛАУ ЗЕРТТЕУІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ 239

Бүйембаева Ш.Б., Айтенова Э.А., Мауленова Қ.И. ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ КӘСІБИ ІС-ӘРЕКЕТІНДЕГІ АКМЕОЛОГИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ МӘНІ 244

Досымбекова Р.Ш. ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ СЛУЖБА В ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНАХ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ КАДРОВ 250

5. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология – М.: МПСИ, 2004
6. Романова О.Л. Развитие этнической идентичности у детей подростков. Дис. канд. психол. наук. – М.: 1994
7. Лурье С.В. Историческая этнология – М.: Просвещение, 1998
8. Анцыферова К. Проблема идентификации // Мир психологии – 1999 №4.
9. Бодалев А.А. О характеристиках идентификации и идентичности на ступени взрослости // Мир психологии – 2004 №2.
10. Этническая идентичность, статус группы и тип расселеия как факторы межгрупповой интолерантности // Психологический журнал – 2005 №3.
11. Этнос в этнопсихологическом и социокультурном определении // Мир психологии – 2006 №1.
12. Топоркова Ж.В. Особенности этнического самосознание детей 6-10 лет в условиях межэтнического взаимодействия – М.: Ин. разв. лич. РАО, 1996
13. Жарықбаев Қ.Б., Нүкежанов Ж.С. Қазақ этнопсихологиясының әдіснамасын жасаудың кейбір өзекті мәселелері // Этнопсихология және этнопедагогика. 2 жинақ. Ғылыми-әдіст. басылым. – А.: Тәлім-тәрбие қоғамдастығы,1999
14. Павленко В.И. Представления о соотношении социальной и личностной идентичности в современной западной психологии // Вопросы психологии – 2000 – №1
15. Белинская Е.П. Временные аспекты я-концепции и идентичность // Мир психологии – 1999 №3
16. Галкина Е.М Методический аспект изучения проблемы этнической идентификации: опыт зарубежных исследований // Духовная культура и этническое самосознание – М.: Педагогика,1990
17. Мамбеева А. С. Изучение этнической самоидентичности.: Дис. канд. психол. наук – М.: 1994
18. Рыжова С.В. Установки этнического самосознания русских // Конфликтная этничность и этнические конфликты – М.: Педагогика, 1994
19. Стефаненко Т.Г. Социальные стереотипы и межэтнические отношения // Общение и оптимизация совместной деятельности / Под ред. Г.М.Андреевой, Я.Яноушека – М.: изд. Моск. ун-та., 1987
20. Кауненко И.И. К проблеме формирования этнической идентичности в юношеском возрасте (на материале Молдовы) // Журнал прикладной психологии - М.: 2000 №1

В статье сделан теоретический обзор этническим особенностям личности. Рассмотрены история формирования основных компонентов этнических особенностей, их развитие, структура, типы и виды.

In degree job the theoretical review to ethnic features of the person is made. The types and kinds are considered a history of formation of the basic components of ethnic features, their development, structure.

ИНДИГЕНДІК ПСИХОЛОГИЯНЫҢ ЖАҺАНДАНУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ РӨЛІ

Сейітнұр Ж.С.,
Жолдасова М.К.

Бұл мақалада әлемдік психологиялық ғылымының мәдени факторды ескеру талабынан туындаған индигендік психологияның еліміз үшін маңыздылығы туралы сөз болады. Методологиялық тұрғыда психологиялық құбылыстар әлеуметтік-мәдени контексте зерттелінуі

тиіс, кез келген құбылысты психологиялық түсіндіру мен түсіну жергілікті стандартқа сай болуы тиіс.

Түйін сөздер: Батыстық академиялық ғылыми психология, индигендік психология, жаһандану мен вестернизация, «мәдениетке сай болу» принципі

Бүгінгі жаһандану дәуірінде әр ұлттың, этностың өзін-өзі тануға деген ұмтылыстары арта түсуде. Бұл танымдық құлшыныс пен қызығушылықтың сыры әркімге түсінікті де. «Дүниені тану үшін әуелі өзіңді таны» деген ұстаным тіпті қанатты сөзге айналып та үлгерді. Алайда, қазақты танып-білуге қатысты бұл ұстанымның орындалуы әдеттен тыс (парадокс) жағдайды көрсетіп отыр. Қазақтың ұлттық психологиялық ерекшелігін, мәдениеті мен тарихын өзімізден бұрын өзгелер жақсы зерттеуге тырысқан екен. Әрине, олардың шынайы мақсаттары мен мотивтері өздеріне ғана мәлім болар. Мысалы, Ресей империясы құрған Орыс Географиялық Қоғамының басты міндеті сенімді географиялық деректер мен мәліметтерді жинау делінгенімен оның экспедициясы Сібір мен Орта Азия, соның ішінде Қазақстанды игеру мен отарландыруда маңызды рөл алғаны белгілі. Жергілікті информанттың қажеттілігіне байланысты орыс ғалымы П.П. Семеновтың ұсынысымен ұлты қазақ Шоқан Уәлиханов Императорлық Орыс Географиялық Қоғамының толық мүшесі болып қабылданды да. Осы тәрізді Ұлыбританияның отарлау саясаты метрополия қарамағындағы халықтарды (колонияны) зерттеуден бастаған еді. Мемлекеттік саясаттың өзі белгілі бір ғылым саласына деген сұранысты тудырады. Ағылшын әлеуметтік (мәдени) антропологиясы әлемдегі ықпалды бағыттардың біріне айналды. Эдуард Тэйлор (1832-1917), Джеймс Фрэзер (1854-1941), Альфред Рэдклифф-Браун (1881-1955), Бронислав Малиновский (1884-1942) және т.б. британдық ғалымдардың есімдері мен еңбектері әлемге әйгілі болды.

Бүгінгі таңда жаһандану процесі объективті құбылыс болып отырғандықтан одан енді еш қашып құтыла алмайтынымыз айқын. Уақыттың осы бір көкейкесті әрі пәрменді талабына әрбір этнос, ұлт өзінше жауап беруде. Біреулері оның ағымына еш қарсылықсыз мойынұсынса, ал өзгелері өзіндік төлтумалылықты сақтап қалу үшін жанталасуда. Мойындауымыз керек: саны аз әрі этномәдениеті әлсіз халықтардың жаһандануға төтеп бере алуы қиын. Тіпті мүмкін еместей де көрінеді. Оның үстіне, айтарлықтай кезең аралығында отаршылдық қамытын киіп табиғи дамуы тежелген қазақ сияқты халықтардың алаңдауының да жөні бар. Советтік «балқыту қазанында» ассимилияциялық үрдіске ұшыраған қазақтар XX ғасырдың соңында егемендігін жариялап саяси тәуелсіз мемлекет ретінде есін енді жиған кезде жаһандану сияқты күрделі құбылысқа тап болып отыр. Саяси элита көштен қалмау үшін ұлттық жаңарту (модернизация) шараларын қолға алуға мәжбүр болды. Оны дұрыс делік-ақ. Алайда қазақтың ұлт ретінде өзіндік кескін-келбеті мен ерекшеліктері болуы тиіс емес пе? Психологтар адамның, тұлғаның жеке даралығынан бөлек «этнодаралық» ұғымын бөліп көрсетеді (Хотинец В.Ю).

Сонымен, біз- қазақтар кімбіз? Өзгелерден айырмашылығымыз неде? Әуелі ұлт өзін-өзі танып білуі тиіс. Мықты жағымыз бен осал тұстарымыз